

Editorial

Με αφορμή τη μελέτη των κύριων τρόπων ενσωμάτωσής της στο σύγχρονο δημόσιο δίκαιο, έχουμε ήδη αναδείξει τη σπουδαιότητα της *επιείκειας*, η οποία αντιτάσσεται απέναντι στην τυπικότητα και την αυστηρότητα του δικαίου, ώστε να αποτραπούν οι υπερβολές που οδηγούν στην αδικία. Παράλληλα, έχουμε επισημάνει τις σημαντικές απορίες που γεννώνται αναφορικά με την επιείκεια. Καταρχάς, πρόκειται για μια *πολυσημική έννοια*, της οποίας το περιεχόμενο δεν προσδιορίζεται εύκολα, καθώς, με αυτή, δηλώνεται, μεταξύ άλλων, η ανεκτικότητα, η μετριοπάθεια, η ευελιξία, η κατάλληλη και αναλογική μεταχείριση, η αρετή που επιτρέπει την εφαρμογή της γενικότητας του νόμου στην ιδιαιτερότητα συγκεκριμένων καταστάσεων και αποσκοπεί στην εμπέδωση της νομικής ισότητας λαμβάνοντας υπόψη τις πραγματικές ανισότητες. Εξάλλου, ούτε η λειτουργία της επιείκειας είναι σαφής· άλλοτε εμφανίζεται ως πηγή, άλλοτε ως διορθωτικός μηχανισμός του δικαίου. Περαιτέρω, ως προς την κανονιστική της φύση, πέραν των περιπτώσεων στις οποίες η προστασία της αποτυπώνεται ρητώς σε έναν ειδικό κανόνα δικαίου, η επιείκεια εμφανίζει τα χαρακτηριστικά ενός *προτύπου* (standard), δηλαδή μιας γενικής οδηγίας που προορίζεται να κατευθύνει τον εφαρμοστή του δικαίου και, ιδίως, τον δικαστή, παρέχοντάς του μια ιδέα για τον σκοπό του έργου του. Υπό το πρίσμα όλων των παραπάνω επισημάνσεων, γίνεται εμφανές ότι, ενώ εμφανίζει θελκτικές πτυχές, προσδίδοντας ανθρωπιά στην απονομή του δικαίου, η επιείκεια μπορεί, στην πράξη, να καταστεί παράγοντας αυθαιρεσιών και ρευστοποίησης του δικαίου, ιδίως αν γίνει δεκτό ότι μπορεί να αντιταχθεί ακόμη και σε περιπτώσεις δέσμιας αρμοδιότητας, ως απόκλιση από το γράμμα του νόμου (βλ. το [Editorial της 30.5.2025](#)).

Η χρήση της έννοιας της επιείκειας, ως αρχής διαμεσολάβησης μεταξύ της τυπικής νομιμότητας και της ουσιαστικής δικαιοσύνης, δεν αφορά μόνο το σύγχρονο δημόσιο δίκαιο. Εμφανίζεται να κατέχει διαχρονικώς κεντρική θέση στη θεωρία και την πρακτική του δικαίου γενικώς. Μολονότι είναι δε πολύ οικεία στον θεωρητικό και τον εφαρμοστή του σύγχρονου δικαίου, οι φιλοσοφικές ρίζες της φτάνουν μέχρι την αρχαία ελληνική σκέψη, ενώ η συστηματοποίησή της ανάγεται στο ρωμαϊκό δίκαιο μέσω της *aequitas*. Ακόμα και μετά την επικράτηση των σύγχρονων μορφών κωδικοποίησης και του νομοθετικού θετικισμού, η έννοια της επιείκειας ανιχνεύεται, ως μηχανισμός ουσιαστικής δικαιοσύνης, τόσο στη ρωμαιογερμανική όσο και στην αγγλοαμερικανική δικαιοσύνη οικογένεια. Μάλιστα, παρά τις διαφορές στο εννοιολογικό και δογματικό υπόβαθρο κάθε έννομης τάξης, διαπιστώνεται μια

τάση σύγκλισης των λειτουργιών που επιτελεί η επιείκεια στις διάφορες έννομες τάξεις.

Στην εκτενή και εμπειριστατωμένη μελέτη της, η Ομότιμη Καθηγήτρια Χριστίνα Δεληγιάννη-Δημητράκου προβαίνει σε μια ιστορική και συγκριτική ανάλυση της έννοιας της επιείκειας, αναδεικνύοντας τον διαχρονικό της ρόλο ως θεμελιώδους διορθωτικού μηχανισμού της τυπικής νομιμότητας και ως ουσιώδους συνιστώσας της ουσιαστικής δικαιοσύνης. Από την αριστοτελική «*ἐπιείκεια*», ως «*ἐπανόρθωμα τοῦ νομίμου δικαίου*», μέχρι τη ρωμαϊκή *aequitas* και την εμπνευσμένη από το Χριστιανισμό *aequitas canonica* του κανονικού δικαίου και από τη συστηματική επεξεργασία των γλωσσογράφων και των σχολιαστών μέχρι τη θεωρητική θεμελίωση της Σχολής του Φυσικού Δικαίου και τον ορθολογισμό του Διαφωτισμού, η επιείκεια μετασχηματίζεται χωρίς ποτέ να απολέσει τον εξανθρωπιστικό της πυρήνα. Κατά τη συγγραφέα, οι ιστορικές αυτές εκφάνσεις δεν ταυτίζονται εννοιολογικά με τη σύγχρονη έννοια της επιείκειας, αλλά παρουσιάζουν λειτουργικές αναλογίες, καθόσον σε όλες τις περιπτώσεις επιτελείται η διόρθωση ή προσαρμογή του γενικού κανόνα προς επίτευξη δικαιότερου αποτελέσματος.

Μελετώντας την ενσωμάτωση της επιείκειας τόσο στη ρωμαιογερμανική και την αγγλοαμερικανική νομική παράδοση όσο και στο σύγχρονο ελληνικό δίκαιο, η Δεληγιάννη-Δημητράκου καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η επιείκεια δεν αποτελεί απλώς περιθωριακό ή συμπληρωματικό στοιχείο των εννόμων τάξεων του δυτικού κόσμου, αλλά εμφανίζεται ως ουσιώδης παράγοντας στη διαμόρφωση της έννοιας του δικαίου. Συνιστά έναν καίριο μηχανισμό γεφύρωσης μεταξύ τυπικής κανονιστικότητας και ουσιαστικής δικαιοσύνης, υποδεικνύοντας ότι το δίκαιο, ως *ars boni et aequi*, δεν εξαντλείται στη μηχανική εφαρμογή κανόνων, αλλά οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις συγκεκριμένες περιστάσεις και τις ανάγκες της κοινωνικής συμβίωσης.